Rajmund z Peñafortu: *De matrimonio*

Jiří Kašný

Tématem tohoto článku je pojetí manželství podle Sumy o manželství svatého Rajmunda z Peñafortu z první poloviny třináctého století. Vychází přitom především z analýzy druhé kapitoly této Sumy, která je nadepsaná stejně jako celá suma *De matrimonio*. Tato kapitola přináší mimo jiné definici manželství, odkazuje na ustanovení instituce manželství, analyzuje úlohu manželského slibu, vysvětluje účinky a dobra manželství a konečně je tato kapitola završena terminologickým shrnutím. Poslední odstavec druhé kapitoly už je úvodem do dalších kapitol Sumy, které pojednávají o manželských překážkách. Článek je uveden stručným představením svatého Rajmunda a jeho *Sumy o manželství*. V závěru jsou formulované výsledky této analýzy, které ukazují, jak kanonické manželské právo zachycené v této *Sumě* prosazovalo monogamní manželství, které je založené na osobním, svobodném souhlasu muže a ženy a směřuje k založení rodiny a ke křesťanskému způsobu života.

1. SVATÝ RAJMUND Z PEÑAFORTU A JEHO SUMA O MANŽELSTVÍ

Rajmund se narodil roku 1175 v Peñafortu u Villafranca del Penedes v Katalánsku nedaleko Barcelony. Svá studia začal v Barceloně. V třiceti pěti letech v roce 1210 přišel na univerzitu do Bologně. Tam studoval a vyučoval *utrumque jus*. V roce 1222 se vrátil do Katalánska, ve svých čtyřiceti sedmi letech vstoupil do dominikánského řádu a začal vyučovat na dominikánské škole v Barceloně. V této době napsal Sumu o pokání. V roce 1230 byl povolán do Říma do papežských služeb jako zpovědník a penitenciář. Významně se podílel na přípravě sbírky dekretálů, kterou 5. září 1234 papež Řehoř IX. oficiálně promulgoval a zaslal na university do Bologně a do Paříže. Kolem roku 1235 Rajmund vydal aktualizovanou verzi své dřívější Sumy o pokání a k tomu sepsal *Sumu o manželství*.¹ Krátce nato roku 1238 přijal volbu a stal se po svatém Do-

¹ Suma o manželství ve 22. kapitole odkazuje na rok 1235. Z obsahu Sumy je zřejmé, že byla sepsaná po roce 1234 a před rokem 1245, jelikož odkazuje na dekretály Řehoře IX. z *Liber extra*, ale nezmiňuje dekretály Inocence IV.

minikovi a blahoslaveném Jordánovi třetím generálním představeným dominikánského řádu v Římě. Během necelých tří let, kdy vykonával tento úřad, se podílel na obnově řádových konstitucí. Po dokončení této práce v roce 1240 resignoval na úřad generálního představeného a vrátil se do Katalánska. Bylo mu šedesát pět let a začal se věnovat misijní práci. Spojil v jedno své právnické vzdělání a zkušenost s pastorační horlivostí. Zemřel 6. ledna 1275 v Barceloně. Je pohřben v tamní katedrále Svatého kříže a svaté Eulálie.²

Rajmundova Suma o manželství je kompilací, která vychází z manželského práva, tak jak se s ním Rajmund seznámil během svých studií v Barceloně a v Bologni. Suma přináší v první a druhé kapitole pojednání o zasnoubení a o manželství. Relativně dlouhá část je pak věnovaná manželským překážkám. Závěrečné kapitoly pojednávají o rozvodu (*de divortio*), o právním postavení dětí v rodině a o věnu. V této Sumě Rajmund shrnul učení o manželství z první poloviny třináctého století. Podle tehdejších způsobů při její přípravě vyšel z textu v té době rozšířené a uznávané *Sumy o manželství* od Tankreda z Bologně sepsané v letech 1211–1213 a doplnil ji o *ius novum* z oblasti manželského práva, které bylo vyhlášené na Všeobecném koncilu v roce 1215³ a týkalo se zúžení překážek příbuzenství, stanovení právní formy manželství a dokazování případných překážek,⁴ a dále manželské právo v Sumě aktualizoval podle Dekretálů z *Liber extra* vyhlášených roku 1234. V tomto článku nejde o zkoumání historického původu jednotlivých částí Rajmundovy Sumy a o kritické posouzení, které části jsou převzaté a které formulace jsou jeho vlastní, ale o analýzu pojetí manželství, jak je formulováno v této Sumě.

Text Rajmundovy Sumy je dnes dostupný v latině⁵ a v anglickém překladu.⁶ Téma této studie obecně – pojetí manželství v kanonickém právu

² Srov. Giulio SILANO, „Raymond of Penafort,“ in *Dictionary of the Middle Ages*, sv. 10, ed. Joseph R. Strayer, New York: Macmillan Publishing, 1988, s. 266–267 a Ferran VALLS I TABERNER, *San Raimondo di Penyafort: Padre del diritto canonico*, Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 2000.

³ Rajmund označuje termínem Všeobecný koncil – *Concilium generale* Čtvrtý lateránský koncil z podzimu roku 1215. Srov. např. S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XVIII, 2 a Tit. XX, 1.

⁴ Čtvrtý lateránský koncil (1215), konstituce 50, 51 a 52.

⁵ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, ed. Xaverio Ochoa a Aloisio Diez, Roma: Commentarium pro religiosis, 1978.

⁶ RAYMOND OF PENYAFORT, *Summa on Marriage*, translated with an introduction by Pierre J. Payer, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 2005.

v první polovině třináctého století – bylo zpracováno v řadě studií. Mezi nejdůkladnější dodnes patří osmá kapitola z obsáhlé knihy, kterou publikoval James Brundage v roce 1987,⁷ a třetí část knihy, kterou ve stejném roce publikoval Jean Gaudemet.⁸ Dílu svatého Rajmunda byla věnována odborná konference na Papežské univerzitě svatého Tomáše v Římě v roce 2001 při příležitosti 400 let od jeho svatořečení. Přednáška na téma Rajmundova Suma o manželství se zabývala především problematikou souhlasu, překážek, nulity a zplnění manželství. O pojetí manželství se však zmínila spíše jen povšechně.⁹ Jiná přednáška se dotkla procesních aspektů manželského práva.¹⁰ Už zmiňované latinské kritické vydání z roku 1978 a anglický překlad z roku 2005 jsou představeny odbornými studiemi, které se zaměřují především na historický úvod a textovou kritiku. Krátká studie v češtině, která analyzuje kapitoly o zasnoubení, právním postavení dětí v rodině a roli věna v manželství z Rajmundovy *Sumy o manželství* byla publikována v roce 2012.¹¹ Na ni navazuje tato studie, která je zaměřena na pojetí manželství.

2. DE MATRIMONIO

Rajmund v Sumě *De matrimonio* používá metody obecného výkladu, analýzy aktuálních otázek a ilustrování prostřednictvím řešení konkrétních případů. Vychází ze znalostí tehdejšího kanonického práva, z Graciánova dekretu a sbírky dekretálů papeže Řehoře IX. nazvané *Liber extra*, a také z Justinianova díla *Tria volumina* i z místního obyčejového práva. Rovněž odkazuje na Bibli, na Starý a Nový zákon, na svatého Augustina a Sentence Petra Lombardského.

⁷ James BRUNDAGE, *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe*, Chicago, Ill.: The University of Chicago Press, 1987, s. 325–415.

⁸ Jean GAUDEMET, *Le mariage en Occident: Les mœurs e le droit*, Paris: Les Éditions du CERF, 1987, s. 139–273.

⁹ Ignacio Pérez DE HEREDIA Y VALLE, „La Summa de matrimonio de S. Raimundo de Peñafort,” in *Magister Raimundus: Atti del convegno per il IV centenario della canonizzazione di san Raimondo de Penyafort (1601–2001)*, ed. Carlo Longo, Roma: Istituto Storico Domenicano, 2002, s. 129–130.

¹⁰ Giovanni MINNUCCI, „Istituti di diritto processuale nella *Summa de poenitentia et de matrimonio* di San Raimondo di Penyafort,” in *Magister Raimundus: Atti del convegno per il IV centenario della canonizzazione di san Raimondo de Penyafort (1601–2001)*, ed. Carlo Longo, Roma: Istituto Storico Domenicano, 2002, s. 87–109.

¹¹ Jiří KAŠNÝ, „Rajmund z Peñafortu e jeho Suma o manželství,” *Revue církevního práva* 53 (2012): 59–70.

2.1 Definice a etymologie slova manželství

Zatímco první kapitola Sumy je o zasnoubení, druhá se věnuje obecnému uvedení manželství, které se sice řadí mezi skutečnosti blízké snad každému člověku, které však nejsou snadno definovatelné. Rajmund se o to pokouší natřikrát. Přináší definice manželství ze středověkého kanonického práva, z antického římského práva a z latinské etymologie. S odkazem na Graciánův dekret a na Justiniánovy Instituce¹² popisuje manželství jako spojení muže a ženy za účelem nerozlučného životního společenství. Zdůrazňuje, že se jedná o výlučný monogamní svazek, tj. o spojení právě jen jednoho muže a jedné ženy a jiné, polygamní formy vztahů neodpovídají manželství. Dále zdůrazňuje, že toto nerozlučné životní společenství zahrnuje duchovní i tělesný rozměr člověka. Manželské pouto drží manžele spolu po celý jejich život, takže jeden patří druhému, a ani jeden, ani druhý nemůže během manželství odejít se třetí osobou. S odkazem na Justiniánova Digesta¹³ se Rajmund pokouší o jinou definici manželství, ve které opakuje, že manželství je spojení a společenství muže a ženy na celý život a k tomu zdůrazňuje, že tento specifický způsob společného života se řídí božským a lidským právem. Konečně odvozuje význam manželství z analýzy latinského slova *matrimonium*. Tento termín sestává ze dvou slov, a sice *matris* a *munium* a odkazuje na úkol či funkci matky, kterou na ni vkládá manželství. Na základě této slovní analýzy Rajmund vysvětluje, že slovo *matrimonium* je odvozeno z role ženy v manželství, protože role ženy – matky je v manželství zjevnější než role manžela.

2.2 Biblické ustanovení instituce manželství

Ohledně ustanovení instituce manželství Rajmund míní, že manželství bylo ustanoveno v ráji před spácháním prvotního hříchu. Odkazuje na prorocká slova Adamova: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého

¹² GRATIAN, *Decretum* C. 27 q. 2 dictum ante canonum 1. Rajmund zároveň odkazuje na X 2.23.11 a na *Iustiniani Institutiones* 1.9.1: „Nuptiae autem sive matrimonium est viri et mulieris coniunctio, individuum consuetudinem vitae continens.“

¹³ *Iustiniani Digesta* 23.2.1: „Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio.“ Tato definice se odvolává na formulaci Ulpianova studenta Modestina z poloviny třetího století.

těla. Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,23–24). Tato slova podle Rajmunda formulují životní úkol, který je obsažen v instituci manželství. Připouští, že někteří soudí, že ustanovení manželství je třeba vidět ve slovech: „Plodte a množte se a naplňte zemi“ (Gn 1,28). Avšak tato slova podle Rajmunda neodkazují na ustanovení instituce manželství, spíše vyjadřují požehnání pro manžele.

2.3 *Cíle manželství*

Instituce manželství byla ustanovena k naplnění dvou primárních cílů v lidském životě a zároveň je spojena s řadou sekundárních cílů. Primárními cíli manželství jsou zrození a výchova potomstva a integrace sexuality do manželských vztahů. První z těchto důvodů odvozuje od Božích slov v ráji: „Plodte a množte se“ (Gn 1,28). Druhý cíl přichází až po prvotním hříchu a Rajmund se odvolává na Pavlova slova: „Abyste se však uvarovali smilstva, ať má každý muž svou manželku a každá manželka svého muže“ (1 Kor 7,2).

Sekundárních cílů, kvůli kterým se uzavírá manželství, je více, např. uchování míru mezi rodinami, manželčina krása či bohatství a podobně. Všechny tyto vedlejší důvody samy o sobě nenarušují platnost manželství, pokud má dvojice úmysl uzavřít manželství a zaváže se manželským slibem slovní formulí v přítomném čase. Rajmund podporuje toto mínění odkazem na knihu Genesis: „Ráchel byla krásné postavy a krásného vzezření a Jákob si Ráchel zamiloval; proto řekl: Budu ti sloužit sedm let za tvou mladší dceru Ráchel“ (Gn 29,17–18). Jákob dospěl k tomuto rozhodnutí kvůli tomu, aby získal nevěstu, která byla krásná v jeho očích, třebaže tamní obyčejové právo stanovilo, že nejprve má být provdaná starší sestra, a to byla v tomto případě Lea. Dále Rajmund cituje z novějšího období Deuteronomium: „Když spatříš mezi zajatci ženu krásné postavy, přilneš k ní a budeš si ji chtít vzít za ženu, přivedeš ji do svého domu“ (Dt 21,11–12). Oběma těmito odkazy Rajmund podporuje přesvědčení, že ani vedlejší, pošetilé záměry, ani špatný život nemohou narušit platnost manželství, když je uzavřeno manželským slibem s úmyslem žít v manželství.

2.4 Manželský slib

S manželstvím jako s nerozlučným spojením muže a ženy (*matrimonium in esse*) je podstatně spjat způsob, jakým manželství vzniká (*matrimonium in fieri*), a tím je manželský slib. Rajmund nevěnuje manželskému slibu vlastní kapitolu, ale v kapitole *De matrimonio* souhrnně popisuje význam tohoto aktu a v dalších kapitolách doplňuje jeho další aspekty. Manželský slib je podstatný akt pro vznik manželství a nemůže být nahrazen ani nejrůznějšími svatebními obřady, ani faktickým přebýváním ve společné domácnosti vč. sexuálního vztahu. Ve chvíli, kdy si muž a žena slíbí manželství slovním vyjádřením v přítomném čase a mají úmysl stát se manželi, vzniká jejich manželství. Manželský slib bývá zpravidla vyjádřen slovy, mohl by však být vyjádřen i jiným znamením. Podle církevního zákona muž a žena, kteří jsou schopni mluvit, musí vyjádřit manželský slib slovní formulí, třebas vlastními slovy, a pouze němí mohou vyjádřit manželský slib jiným znamením.¹⁴

Rajmund se vyjadřuje k tehdejší diskuzi o tom, zda manželský slib zahrnuje souhlas se společným přebýváním anebo souhlas se sexuálním vztahem. Pokud by manželský slib zavazoval pouze ke společnému přebýváním, pak by bratr a sestra nebo matka a syn žili v manželství. Pokud by manželský slib obsahoval pouze souhlas se sexuálním vztahem, potom Maria a Josef nežili v manželství. Rajmund odkazuje na stvoření první ženy. Ta nebyla stvořena z mužovy hlavy, aby vládla, ani z mužovy nohy, aby sloužila, ale z jeho boku, aby byla společnící a přítelkyní. Proto tedy manželský slib směřuje k partnerskému soužití a k nerozlučnému životnímu společenství.

V souvislosti s nezastupitelností manželského slibu při vzniku manželství Rajmund zvažuje následující možnou situaci. Muž je zasnouben se ženou, třebaže nemá v úmyslu s ní vstoupit do manželství. Jde mu jen o to, aby se domohl sexuálního vztahu, to se mu podaří a on začne s touto ženou sexuálně žít. Jedná se v takovém případě o manželství? Někteří byli toho názoru, že v takovém případě sexuální život potvrzuje vznik manželství a ženě dává právo vymáhat na muži povinnosti, které s manželstvím souvisejí. Rajmund nejprve rozebírá situaci a všímá si, že v tomto případě muž neměl v úmyslu uzavřít manželství a ani nevyslo-

¹⁴ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. II, 2. Rajmund odkazuje na *Liber extra* (X) 4.1.25.

vil manželský slib, i když se choval, jakoby mu o to šlo. Ve skutečnosti byla žena podvedena. Není tu tedy možné mluvit o manželství, protože zde chybí prvek, který je podstatný pro vznik manželství. Pokud však muž změní svůj přístup a je ochoten dělat pokání za svůj podvod, potom s touto ženou buď uzavře manželství, nebo musí v rámci pokání nahradit škodu, kterou ženě svým podvodným jednáním způsobil, a to třeba i tím, že se postará o jiného ženicha, který by byl pro ni vhodný. I z tohoto zvažovaného případu vystupuje manželský slib obou snoubenců jako podstatná účinná příčina pro vznik manželství.

Praktickým problémem v souvislosti s manželským slibem bylo uzavření manželství prostřednictvím zástupce. Rajmund formuluje problém do konkrétního případu, a sice jak je to se vznikem manželství, jestliže se muž zaváže manželským slibem s nepřítomnou ženou slovní formulí v přítomném čase, a hned na to pošle prostředníka za svou nevěstou. Avšak dříve než se ona zaváže vůči němu manželským slibem, on od svého slibu odstoupí. Ona však vysloví manželský slib jednoduše proto, že je přesvědčena, že muž trvá na svém manželském slibu. Rajmund uvažuje o jednotlivých možnostech a řešeních. V případě, že muž odvolá svůj slib a zpráva o tomto odvolání dostihne zástupce dříve, než by žena vyslovila svůj slib, manželství nevznikne. V případě, že by zpráva o odvolání mužova slibu dorazila až poté, kdy ona už vyslovila manželský slib, ale k jejich slibu nedošlo ve stejnou dobu, manželství by rovněž nevzniklo. V případě, že je veřejně, tj. před církevní autoritou, prokazatelný jak slib muže, tak také pověření a vyslání jeho zástupce a následně slib ženy, zatímco odvolání slibu není veřejně prokazatelné, v takovém případě je muž vázán naplněním manželství, kvůli dřívějšímu slibu na jedné straně a na druhé straně kvůli chybějícímu důkazu o odvolání slibu. V případě, že muž pověřil a vyslal zástupce, aby jeho jménem uzavřel manželství, avšak on sám zapomněl kvůli jiným věcem formálně slib vyslovit, či ho zrušit, v takovém případě je možné usuzovat, že manželství vzniklo, a sice na základě presumpce ve prospěch manželství, a také protože tu nestojí v cestě odpor proti tomuto manželství. Z těchto zvažovaných případů znovu vystupuje na jednu stranu nezbytnost vzájemně daného manželského slibu, která však na druhou stranu nemá bránit v uzavření manželství těm, kdo se z důvodů, které samy o sobě nejsou překážkou manželství, nemohou setkat a uzavřít manželství osobně, ale v danou chvíli mohou jednat pouze prostřednictvím zástupce.

2.5 Kdo mohou uzavřít manželství

Manželství mohou uzavřít všichni, kdo jsou schopni dát souhlas k manželskému vztahu a ke společnému sexuálnímu životu a zároveň jim to právo výslovně nezakazuje. Rajmund jmenuje situace, ve kterých dotyční nejsou schopni dát souhlas k manželství. Především muž i žena, kteří dosud nedosáhli předepsaného věku, tj. čtrnácti let v případě chlapce a dvanácti let v případě dívky, nejsou schopni uzavřít manželství. Dále muž, který nemá obě varlata, není schopen uzavřít manželství. Dále nepřičetná osoba, i kdyby recitovala slova manželského slibu, neuzavírá manželství, a toto platí tak dlouho, dokud je dotyčná osoba ve stavu nepřičetnosti. Avšak v období, kdy má světlé chvíle a je při smyslech, může uzavřít manželství. Další situace, ve kterých muž a žena nemohou uzavřít manželství, může stanovit zákon. V Rajmundově Sumě je vyjmenováno dvanáct překážek, které brání uzavřít manželství a manželství uzavřené navzdory překážce ruší, a k tomu přidává další dvě překážky, které brání uzavřít manželství, avšak manželství uzavřené navzdory těmto překážkám neruší.

2.6 Závazky plynoucí z manželství

Mezi závazky, které plynou z manželství, patří nerozlučitelnost a věrnost tohoto vztahu. Důsledkem nerozlučitelnosti manželství, které bylo uzavřeno manželským slibem a naplněno sexuálním soužitím, je vznik překážky, která brání manželovi i manželce vstoupit do řehole anebo složit slib celibátu, pokud s tím nesouhlasí oba manželé.¹⁵ Podobně tato situace dává vzniknout překážce, která brání uzavřít jiné manželství.¹⁶ Praktický dosah nerozlučitelnosti vysvětluje Rajmund několika konkrétními případy. I kdyby jeden z manželů upadl do hereze, manželský svazek neztrácí svou závaznost.¹⁷ I kdyby manželka dostala lepru, oslepla nebo byla postižena nějakým srovnatelným handicapem, manžel ji nemůže propustit. Stejně tak nemůže žena v podobných případech opustit svého manžela. Pouze v případě manželské nevěry na

¹⁵ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. V, 2.

¹⁶ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XIII, 2.

¹⁷ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. X, 5.

straně manželky nerozlučitelnost manželovi nebrání, aby svoji nevěrnou manželku propustil. Zároveň mu však nerozlučitelnost nedovoluje, aby se oženil s jinou ženou. V takovém případě tedy buď musí manžel zůstat sám, anebo se má smířit se svou nevěrnou manželkou.¹⁸ Jinak by tomu ovšem bylo v situaci manželů, kteří uzavřeli manželství slibem slovní formulí v přítomném čase, ale dosud nenaplnili manželství sexuálním stykem. V takovém případě právo dovoluje jednomu z nich vstoupit do řehole, třeba i proti vůli druhého manžela, zatímco druhý manžel smí uzavřít manželství s jinou osobou.¹⁹

S uzavřením manželství souvisí manželský sexuální život. Rajmund radí, aby manželé byli vůči sobě vstřícní a aby odmítáním sexuálního styku nevystavovali svého manžela nebezpečí cizoložství. Svoji radu podporuje odkazem na text svatého Pavla: „Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volní pro modlitbu. Potom zase buďte spolu, aby vás satan nepokoušel, když byste se nemohli ovládnout. To ovšem říkám jako ústupek, ne jako příkaz“ (1 Kor 7,5–6). Dále si Rajmund klade otázku ohledně sexuálního styku o slavnostech, postních dnech a na posvátných místech. Odvolává se na argument svatého Augustina, jak ho přináší Gracián, a píše, že o svátcích a během postních dnů by se křesťané měli vzdát sexuálního styku, třebaže je jim to jindy dovoleno, aby mohli snáze naplnit smysl svátku, či postního dne. K tomu zdůrazňuje, že by muž měl žít o svátcích zdrženlivě a vzdát se sexuálního styku s manželkou i s konkubínami.²⁰

Suma neobsahuje systematické pojednání o právním postavení konkubín a zmiňuje se o jejich situaci jen příležitostně v souvislosti s jinými aspekty. Kromě zmíněného případu, který se týká zdrženlivosti vůči konkubínám o svátcích, se Rajmund zmiňuje o konkubínách v souvislosti s právním postavením potomstva a s odpovědností za potomstvo. Ve zkratce právní status dětí mohl být čtverý, a sice potomci byli přirození (*naturales*) a legitimní (*legitimi*), když se narodili z právoplatné manželky (*uxor*). Když se narodili z konkubíny, jednalo se o potomky přirozené (*naturales*). Pouze legitimní (*legitimi*) byly ty děti, které byly přijaté za vlastní adopcí, tj. rozhodnutím podle práva. Děti zrozené z cizoložství, nebo incestu byly z právního hlediska nemanželské (*spurii*). Zatímco pouze přirozené děti (z konkubíny) se mohly stát legitimními

¹⁸ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XIII, 2b.

¹⁹ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XIII, 2a.

²⁰ Srov. GRATIAN, *Decretum* C. 33 q. 4 c. 2 a 4.

několika způsoby, nemanželské děti se nikdy nemohly stát legitimními. Co se týkalo dědictví a hmotného zabezpečení potomstva, legitimní potomci měli nárok na celé dědictví, zatímco přirození potomci pouze na jednu šestinu. Nemanželské děti byly vyloučeny z dědictví zcela. Přesto s ohledem na spravedlnost Rajmund v Sumě vyjádřil názor, že ani potřeby nemanželských dětí by neměly být opomenuty a že tato starost přirozeně leží na bedrech jejich rodičů.²¹ Z tohoto rozlišení vyplývá také rozdíl mezi vztahem muže s konkubínou a nemanželským vztahem se ženou, se kterou by nemohl uzavřít manželství kvůli překážce.

Jinou okolností v souvislosti s věrností a s manželským sexuálním životem by byla situace, kdy manžel obviní svoji manželku z nevěry a během formálního projednávání jeho stížnosti se jeho žena dožaduje sexuálního soužití. Rajmund zvažuje, zda má manžel v takové situaci povinnost vyjít své manželce vstříc, a pokud jí vyjde vstříc, zda jedná správně. Argumentuje, že zpronevěrou proti svému manželství se nevěrná žena stává nehodnou k manželskému vztahu a tím, že se dopustí manželské nevěry, ztrácí právo žádat svého manžela o sexuální soužití. Tuto chybu by mohla napravit pokáním. Rajmund bere v úvahu ještě aspekt veřejné známosti manželské nevěry. Pokud by byla manželčina nevěra veřejně známou věcí, manžel nemá povinnost jí vyjít vstříc, a pokud by jí vyšel vstříc za takových okolností, jednal by nesprávně. Pokud by ale manželčina nevěra nebyla veřejně známou věcí, manžel jí má vyjít vstříc a nemá ji vystavovat zostuzení dříve, než by bylo jeho obvinění formálně rozhodnuto. Avšak kdyby jeho žena chtěla mimomanželský vztah ukončit a dělat pokání, má jí vyjít vstříc. Podobně by oba měli dělat pokání a smířit se, pokud měl i manžel nemanželský sex, protože v takovém případě jsou stejné zločiny odstraněny stejným vyrovnáním. Rajmund se tu odvolává na svatého Augustina, když píše, že není nic hanebnějšího, než když se manžel rozejde se svou ženou kvůli její nevěře a přitom on sám byl shledán nevěrný.

2.7 Dobra manželství

Dobra manželství, ke kterým tato instituce směřuje a která jsou jejím cílem, jsou trojí: věrnost, potomstvo a svátost. Věrnost spočívá v tom, že

²¹ Srov. S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XXIV.

po uzavření manželství žijí manžel a manželka manželské vztahy výlučně spolu. Potomstvo spočívá v tom, že děti jsou pečlivě obstarávané a nábožensky vychovávány. Svátost spočívá v tom, že manželské pouto nemá být rozvázáno a zrušeno. Třebaže někdy dojde k tělesné rozluce, ať už kvůli nevěře, anebo na základě společné dohody kvůli modlitbě či řeholnímu životu, svátostná rozluka není možná, dokud není zrušeno manželské pouto. Toto pouto je zrušeno v případě manželství dvou pokřtěných, jedině když jeden z nich vstoupí do řehole, dříve než by spolu začali sexuálně žít, anebo v případě, že uzavřeli manželství a začali spolu žít, až smrtí jednoho z manželů.

Nakolik jsou tato tři dobra pro manželství závažná? Rajmund se přiklání k názoru, že všechna tato dobra jsou pro manželství podstatná, a musí být přijata oběma manželi třeba jen implicitně při uzavírání manželství. Pokud se k dobrům manželství při uzavírání manželského slibu ani jeden z dvojice nevyjádří a ani je nijak nerelativizuje podmínkou, či odmítnutím, manželství to nenaruší. Podobně pokud jeden nebo oba později během manželství změní názor a některá z těchto dober odmítnou a rozhodnou se jednat v rozporu s některým z dober manželství, platnost manželství to neovlivní.

Rajmund k tomu ještě vysvětluje několik jednotlivostí. Potomstvo jako jedno z dober manželství spočívá v naději a přání manželů mít děti a vychovat je ve víře. Toto dobro nutně neznamená mít děti, po kterých mnozí touží hlavně kvůli pokračování rodu a zajištění jeho budoucnosti. Ve skutečnosti mnozí zplodí děti, aniž by se jednalo o zmiňované dobro manželství, ale manželství to nenarušuje. Z Rajmundova pojednání je zřejmé, že mužovy děti s konkubínou nebo děti z cizoložství nenaplnují zmiňované dobro manželství. Na třetím místě je jmenované dobro – svátost. Toto se nevztahuje samo o sobě na manželství, ale svátost je tu znamením duchovního a neoddělitelného spojení Krista a církve. Nakonec je možné shrnout, že zatímco první dvě dobra někdy doprovází manželství a někdy ne, třetí dobro – svátost patří neoddělitelně k manželství tak dlouho, dokud manželství trvá.

Tato dobra omlouvají od hříchu, pokud manželé spolu žijí sexuálním životem, aby měli potomstvo, a jsou si věrní. Rajmund prakticky zvažuje čtyři situace a jejich okolnosti: Někdy spolu manželé žijí sexuálním životem, aby měli děti, jindy spíše proto, aby naplnili svůj manželský vztah, jindy z nedostatku zdrženlivosti nebo aby se vyhnuli nevěře, a ještě jindy

z neovladatelné sexuální touhy.²² Rajmund tyto čtyři situace kategorizuje tak, že v první a druhé situaci nevidí hřích, třetí situace je spojená se všedním hříchem a poslední se smrtelným hříchem, a na podporu této kategorizace shromažďuje argumenty. K prvnímu tvrzení cituje svatého Augustina a také apoštola Pavla, který píše Korintňanům: „Vdá-li se dívka, nezhřeší“ (1 Kor 7,28). Pokud by totiž žádný sexuální styk nebyl bez hříchu, potom by přece Bůh po potopě nenařídil lidem: „Plodte a množte se“ (Gn 9,1.7). Vždyť přece v té době už byl sexuální styk nezbytně spojen s žádostivostí (*carnali concupiscentia*), a přece v souvislosti s naplňováním poslání „plodte a množte se“ není sexuální styk hříšný. K vysvětlení druhé situace se Rajmund krátce odvolává na svatého Augustina a doporučuje manželovi, aby plnil svoji manželskou povinnost, a i kdyby ji nežádal kvůli sobě, ať ji plní kvůli své ženě. K vysvětlení třetí situace píše, že sexuální styk z nedostatku zdrženlivosti nečiní toto manželské dobro (potomstvo) hříšným, ale toto zlo, tj. nedostatek zdrženlivosti, je v souvislosti s dobrem manželství pouze všedním hříchem.²³ Ke čtvrté situaci Rajmund shromažďuje zdůvodnění z Graciánova dekretu. Moudrý muž miluje svoji ženu rozvážně a není v tom veden jen svou vášní. Když je veden ve vztahu s manželkou pouze vášní, podobá se cizoložníkovi a nic není odpornějšího, než žít s vlastní ženou jako s cizoložnicí.²⁴

2.8 Zákonné a tajné manželství

Dále Rajmund vysvětluje rozdíl mezi zákonným a tajným manželstvím. Při uzavírání manželství, podobně jako při slavení jiných svátostí, jsou některé kroky podstatnou součástí a jiné náleží k formální důstojnosti uzavírání manželství. Podstatným krokem k uzavření manželství je manželský slib ženicha a nevěsty vyjádřený v přítomném čase. Tento je-

²² Srov. také S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XVI: „Cum enim omne matrimonium, aut causa suscipiendae prolis, aut causa incontinentiae fiat, impossibilitas coeundi utramque causam removet.“

²³ Rajmund připisuje tento argument svatému Augustinovi, ale současní badatelé ho nacházejí až v textech teologa a pařížského biskupa Petra Lombardského (1100–1160), *Sententiarum libri quattuor* (*Sent.*), 4, D. 31.6.3 až D. 31.7.1. Srov. RAYMOND OF PENYAFORT, *Summa on Marriage*, s. 26, pozn. 41.

²⁴ Srov. GRATIAN, *Decretum* C. 32 q. 2 a LOMBARDUS, *Sent.* 4, D. 31. Srov. také S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XIX, 1.

diný akt je podstatný a zároveň postačující k uzavření manželství. Avšak k náležitému formálnímu a patřičně důstojnému uzavření manželství patří také další slavnostní kroky. První krok spočívá v tom, že se muž obrátí se žádostí o svoji budoucí manželku na ty, kdo jsou za ni právně zodpovědní. Dalším krokem je odpověď a příslib jejích rodičů. Dalším krokem je obdaření nevěsty věnem podle obyčejového práva. Dalším krokem je požehnání kněze, jak tomu bývá zvykem. Dalšími kroky jsou doprovázení nevěsty družičkami a konečně formální a slavnostní přijetí nevěsty. Tyto kroky mohou následovat rychle za sebou, ale mohou být také rozprostřeny do delšího časového úseku.²⁵ Zákonné manželství jako spojení muže a ženy je uzavřeno manželským slibem, vyjádřeném v přítomném čase, a zároveň splněním obvyklých formálních kroků, z nichž každý má svoji právní váhu. Tajné manželství vzniká manželským slibem, vyjádřeným v přítomném čase, ale opomíjí doplňující slavnostní, formální kroky. Tajné manželství je pravým manželstvím co do podstaty věci, ale chybí mu vnější, veřejně známá důstojnost a právní forma.

Rajmund do tohoto výkladu integruje rozhodnutí Čtvrtého lateránského koncilu, který k uzavření manželství vyžadoval předběžné ohlášky a formální svatební obřad v kostele v přítomnosti faráře a svědků.²⁶ Každý zamýšlený sňatek měl být knězem nejprve oznámen na veřejnosti, aby tak mohly předem vyjít najevo případné překážky, které by bránily sňatku. Vlastní sňatek měl být uzavřen manželským slibem před svědky a přijetím novomanželského požehnání, aby tak byla změna životního stavu jednotlivců veřejně známá a dokazatelná. Tímto bylo zakázáno uzavírat manželství v soukromých domech a soukromých kaplích. Nerespektování těchto formalit narušovalo církevní řád, pokud ale někdo přes tato nařízení uzavřel manželství v soukromí, toto manželství bylo podle kanonického práva považováno za platné manželství. Čtvrtý lateránský koncil sice stanovil povinnost veřejné formy sňatku, ale nepřipojil k ní tzv. klauzuli neplatnosti. Tu vyhlásil teprve Tridentský koncil v roce 1563.²⁷ Tridentská právní forma manželství, včetně zneplatňující sankce, byla později přejata světským právem, a třebaže je manželství

²⁵ Srov. S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XVII, 1.

²⁶ Čtvrtý lateránský koncil (1215), konstituce 51. Srov. S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XVIII, 2.

²⁷ Tridentský koncil, *sessio* 24 (11. listopadu 1563), *decretum de reformatione matrimonii Tametsi* (1563).

považováno za institut soukromého práva, přesto hraje veřejná autorita při uzavírání manželství nezbytnou formální roli.²⁸

Život v tajném manželství nepovažuje Rajmund za rovnocennou alternativu zákonnému manželství. Situace tajného manželství je z hlediska práva značně nejistá. Vystavuje církev pohoršení a dvojici v tajném manželství uvádí do praktického i mravního nebezpečí. Kterýkoli z manželů může totiž opustit toto tajné manželství a uzavřít jiné manželství, a protože z hlediska práva bývá obtížné či nemožné dokázat předchozí tajné manželství, zůstane opuštěný manžel či manželka bezbranný, a nevěrný manžel, či manželka nepostižitelný a druhé manželství bude cizoložstvím. Proto Rajmund radí, aby dvojice, které žijí v tajném manželství, byly při příležitosti zpovědi vedeny k nápravě vztahů, aby znovu vyslovily manželský slib tentokrát veřejně, anebo aby potvrdily veřejně před církevní autoritou to, co si slíbily tajně, a aby činily pokání za svoje dřívější nesprávné jednání.

2.9 Terminologie

Pojednání o manželství ve druhé kapitole Rajmundovy Sumy je uzavřeno terminologickým shrnutím. Rajmund definuje a charakterizuje termíny, které označují manželství z hlediska jednotlivých kroků či etap při uzavírání manželství. Jistěže by bylo možné se pokusit převést tuto latinskou terminologii do češtiny, avšak pro jednoznačnost a jednoduchost je vhodnější vysvětlit jednotlivé latinské terminologické formule z Rajmundovy Sumy. *Matrimonium initiatum per sponsalia de futuro* označuje příslib manželství neboli zasnoubení, vyjádřený např. slovy: „Vezmu si tě za manželku.“ *Matrimonium ratum per consensum de praesenti* označuje manželství dvou pokřtěných, kteří vyslovili manželský slib formulí v přítomném čase, např. slovy: „Beru si tě za manželku.“ *Matrimonium ratum* se však nevztahuje na manželství dvou nepokřtěných.²⁹ *Matrimonium legitimum* je manželství, které bylo uzavřeno podle zákonných ustanovení a podle místního obyčejového práva, pokud není v rozporu s božským právem. Tento termín zahrnuje i manželství nepokřtěných, která nespádají pod označení *matrimonium ratum*. *Matrimonium ratum et*

²⁸ Srov. např. § 656–670 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a Jiří KAŠNÝ, *Manželství v západní tradici: Soubor kanonických studií*, České Budějovice: JU TF, 2006, s. 60–65.

²⁹ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. X, 5.

non legitimum označuje manželství, které bylo uzavřeno dvěma pokřtěnými způsobilými k manželství, ale nebylo uzavřeno zákonnou formou. *Matrimonium ratum et legitimum* je manželství dvou pokřtěných, které bylo uzavřeno manželským slibem spolu se zákonnou formou. *Matrimonium perfectum sive consummatum per carnis copulam* označuje manželství, které bylo právoplatně uzavřeno a k tomu ještě dovršeno sexuálním stykem. *Matrimonium sacramentum* se vztahuje k manželství jako znamení jednoty Krista a církve, jak je psáno v listě Efezským: „Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev“ (Ef 5,30–31).

Součástí této terminologické části je také Rajmundovo vysvětlení, jak se tato terminologie vztahuje na manželství Marie a Josefa z Nazareta. Opírá se především o svatého Augustina, kterého cituje podle Graciánova dekretu. Rajmund tu hned na počátku tvrdí, že manželství Marie a Josefa bylo pravým manželstvím, a potom rozebírá jednotlivé aspekty: Tím, že Maria dala svoje panenství k dispozici Božím záměrům, se zároveň otevřela cestě do manželství ne tak z tělesné touhy, ale na základě poslušnosti Božímu slovu. Mariino a Josefovo manželství bylo také *matrimonium perfectum*, nikoli však znamením, ale svatostí, a i když se Maria a Josef vzdali sexuálního života, jejich společný život trval ve svatosti. Mariino a Josefovo manželství bylo naplněno všemi třemi dobry manželství. Jejich manželství bylo především požehnáno synem Ježíšem. Jejich manželství bylo rovněž naplněno věrností. Jejich manželství bylo rovněž svatostí, protože jejich manželské pouto nebylo rozvázáno a zrušeno. Rajmund k tomu dodává s odvoláním na Graciánův dekret: „Pouze sexuální život nebyl součástí jejich manželství, protože ten je nemožné prožít v lidském těle bez žádostivosti, která pramení z hříchu. A ten, který měl žít bez hříchu, si přál, aby byl počat bez této žádostivosti.“³⁰

2.10 Překážky

Poslední odstavec druhé kapitoly *De matrimonio* je o překážkách. Svým obsahem už patří k následujícím kapitolám a přináší obecný úvod

³⁰ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. II, 15 a GRATIAN, *Decretum* C. 32 q. 2 c. 10.

k manželským překážkám. Rajmund uvádí dvanáct překážek a vypočítává je rytmičky ve čtyřech verších:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, si forte coire nequibis.
Haec socianda vetant connubia, iuncta retractant.

Každá z těchto překážek brání manželství, aby bylo uzavřeno, a ruší manželství, které by bylo uzavřeno navzdory přítomnosti kterékoli z nich. Na druhou stranu pokud překážka nastane až po uzavření manželství, manželství se tím nikterak neruší. K těmto dvanácti překážkám, které brání uzavření manželství a ruší už uzavřené manželství, přidává ještě další dvě překážky, a sice překážku svátečních dní a překážku církevních zákazů.³¹ Tyto dvě překážky brání uzavření manželství, ale neruší manželství, které by bylo uzavřeno navzdory některé z nich.

Termín *impedimentum* – překážka používá Rajmund k označení nějaké právní skutečnosti nebo právního aktu, který brání muži či ženě uzavřít manželství. Zatímco Gracián³² ještě používal různé opisné výrazy, když pojednával o okolnostech, které brání v uzavření manželství, Bernard z Pavie³³ začal používat pro označení takových právních skutečností a aktů termín *impedimentum* – překážka.³⁴ Z textu Sumy je zřejmé, že Rajmund věcně rozlišoval překážky, které brání uzavření manželství a manželství navzdory překážce již uzavřené ruší, od překážek, které brání uzavření manželství, ale manželství uzavřené navzdory překážce neruší. Nepoužíval však ještě později zavedenou terminologii *impedimentum dirimens* – zneplatňující překážka a *impedimentum impediens* – zabraňující překážka.

Obsahově se překážky z Rajmundovy Sumy z velké části shodují s dnešními kanonickými překážkami. Rajmund však mezi překážky zahrnuje jak skutečnosti a jednání, které činí muže nebo ženu nezpůsobilý-

³¹ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XVII.

³² Graciánova biografická data zůstávají neznámá. *Decretum Gratiani* se zpravidla datuje do roku 1140.

³³ Bernard z Pavie zemřel 1216.

³⁴ Termín překážka používá současný *Kodex kanonického práva* z roku 1983 i *Kodex kánonů východních církví* z roku 1990. Znovu se k tomuto termínu vrací i české manželské právo v novém zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zároveň upravuje zákonné překážky v manželství přesněji než předchozí zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

mi k uzavření manželství, tak i vady souhlasu. Vnitřním uspořádáním se však Rajmundovy kapitoly o překážkách od dnešního uspořádání značně liší.³⁵ Jejich analýza a komparace by mohly být námětem pro další studie.

ZÁVĚR

Rajmund ve druhé kapitole *De matrimonio* vychází především z tehdejšího kanonického práva, z Justiniánova římského práva a z místního obyčejového práva. Postupuje tak, že zvolené téma (*De matrimonio*) rozdělí na jednotlivé aspekty (např. definice, ustanovení, cíle...), k těm shromáždí normy a stanoviska, ty pak analyzuje, hodnotí a nakonec vyloží svoje řešení. Při řešení některých otázek používá pro ilustraci rozbor a hodnocení konkrétního případu. V některých momentech Rajmund jednoduše doslovně cituje z Bible, ze Starého a Nového zákona. Některá témata uzavírá nikoli formulacemi svých závěrů, ale cituje Augustina nebo Sentence Petra Lombardského, tak jak byly obsaženy v Graciánově dekretu. Vcelku vzato Rajmundův způsob zpracování tématu pokračuje v Graciánově metodě klasického kanonického práva.³⁶

Ze studia druhé kapitoly *Sumy o manželství De matrimonio* vyplývá, jak kanonické manželské právo v době sepsání této Sumy prosazovalo monogamní manželství, které je založené na svobodném slibu muže a ženy a směřuje k založení rodiny a ke křesťanskému způsobu života. Monogamní, výlučný vztah jednoho muže a jedné ženy je podstatným prvkem definice manželství. Případný souběžný vztah manžela s konkubínou či konkubínami Rajmund nepovažuje za polygamní vztah. Konkubína z právního hlediska nemá žádná práva manželky. Rajmund tu pouze připomíná mužovu odpovědnost v sexuálním vztahu ke konkubíně a také otcovu (a matčinu) odpovědnost za dítě či děti, které by se narodily z tohoto vztahu.

³⁵ Ignacio Pérez de Heredia y Valle rozebírá kapitoly o překážkách z Rajmundovy Sumy a dělí je podle současného kanonického uspořádání do kapitoly o vadách souhlasu a kapitoly o zneplatňujících překážkách. Srov. Ignacio Pérez DE HEREDIA Y VALLE, „La Summa de matrimonio de S. Raimundo de Penafort,” in *Magister Raimundus: Atti del convegno per il IV centenario della canonizzazione di san Raimondo de Penyafort (1601–2001)*, ed. Carlo Longo, Roma: Istituto storico domenicano, 2002, s. 111–163.

³⁶ Srov. Stephan KUTTNER, „The Father of the Science of Canon Law,” *The Jurist* 1 (1941): 2–19.

Rajmund zdůrazňuje význam manželského slibu při uzavírání manželství. V rámci pojednání o rozdílu mezi zákonným a tajným manželstvím Rajmund připomíná povinnost veřejných ohlášek před svatbou a povinnost veřejného svatebního obřadu, jak to stanovil Čtvrtý lateránský koncil roku 1215. Zároveň však konstatuje, že manželský slib je jedinou účinnou příčinou vzniku manželství. Nesplnění ohlášek a veřejné formy uzavření manželství sice narušuje církevní řád a může v budoucnu uvést jednoho nebo oba manžele do obtížných situací, zvláště v případě, že by bylo třeba dokázat vznik manželství, ale nesplnění ohlášek a opomenutí veřejné formy samy o sobě nezabraňují vzniku manželství.

Oba zmiňované aspekty manželství – monogamní vztah a manželský slib – souvisejí s prosazováním individuálního a odpovědného rozhodování muže a ženy v rámci manželství a rodiny v tom smyslu, že individuální jednání je tu ztotožněné s odpovědným jednáním. Suma nikterak nepopírá a nevylučuje vliv rodin na rozhodování snoubenců při volbě budoucího manžela/manželky, ale zdůrazňuje nezbytnou individuální svobodu obou snoubenců při rozhodování pro manželský životní způsob a pro vyslovení manželského slibu s konkrétní osobou. Tato individuální svoboda v oblasti manželských a rodinných vztahů je podstatně spojena s odpovědností zvláště v rámci manželských dober. Manželský slib s sebou nese svobodu rozhodnout se pro manželství, a tím také odpovědnost za vztah, který je založen tímto rozhodnutím. Rajmund v Sumě vyjadřuje hranice manželské věrnosti a také důsledky nevěry, která může být sankcionovaná až tělesnou rozlukou. Rozhodnutí uzavřít manželství také otevírá cestu k přijetí potomstva a obsahuje povinnost se o potomstvo starat. Odpovědnost za potomstvo v rámci dědického práva dokonce přesahuje časové trvání manželství. Svátostný aspekt manželského slibu je spojen s odpovědností za nerozlučitelnost manželského vztahu. Svobodný manželský slib s sebou nese také odpovědnost v oblasti rodinného majetku. V poslední kapitole Sumy Rajmund pojednává o věnu a darech při příležitosti uzavření manželství. Tento majetek, se kterým museli manželé nakládat podle práva, sloužil nejenom ve prospěch nově uzavřeného manželství, ale hrál také významnou roli v případě rozvázání manželství tím, že obecně řečeno chránil slabší, resp. potřebnou, popř. nevinnou stranu z předchozího manželství, a nepřímo tak přispíval ke stabilitě vztahů v rodině.³⁷

³⁷ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Tit. XXV. Srov. Jiří KAŠNÝ, „Rajmund z Peñafortu a jeho Suma o manželství,“ *Revue církevního práva* 12, č. 3 [53]

Uzavření manželství směřuje nejenom k přirozenému běhu života, ale také ke křesťanskému způsobu života. Pastorační charakter celé Sumy o manželství je ve zkratce vyjádřen už v úvodu k Sumě, kde Rajmund zmiňuje, že toto dílo napsal *ad honorem Dei et animarum profectum*.³⁸ Takovou formulaci je možné přejít jako zbožnou frázi. Rovněž je však možné v ní spatřovat charakteristické teologicko-pastorační uvedení do pojednání o manželství, že totiž pravidla a rady uvedené v této Sumě mají vést křesťany ke svobodnému a odpovědnému životu, který je oslavou Boha a zároveň směřuje k jejich dobru. Toto teologicko-pastorační čtení Sumy je ještě srozumitelnější v kontextu slov první konstituce Čtvrtého lateránského koncilu o katolické víře: „Svátost křtu ... vede ke spáse a pravé pokání umožňuje křesťanu obnovu, jestliže by upadl do hříchu po křtu. Nejenom ti, kdo žijí v panenství a v celibátu, ale také ti, kdo jsou spojení v manželství, si mohou zasloužit věčnou blaženost, když žijí z pravé víry a činí skutky, které se líbí Bohu.“³⁹

Raymond of Penafort: *De matrimonio*

Key words: Marriage; Canon law; Raymond of Penafort; Consent; Goods of marriage; Lawful or clandestine marriage

Abstract: The article studies the concept of marriage according to Summa on Marriage by Raymond of Penafort of the first half of the thirteen century. It analyzes and comments on the definition of marriage, biblical institution of marriage, reasons for the institution of marriage, the role of consent, the effects and the goods of marriage and the form of a lawful or clandestine marriage. It concludes that canon law on marriage in this Summa promoted monogamous marriage which is contracted by free consent of a man and a woman and aims at establishing a family.

doc. Jiří Kašný
Anglo-americká vysoká škola
Lázeňská 4
118 00 Praha 1

(2012): 67–68.

³⁸ S. RAIMUNDUS DE PENNAFORTE, *Summa de matrimonio*, Prooemium.

³⁹ Čtvrtý lateránský koncil (1215), konstituce 1(z).